

Bep

Bep

Bep Feibus

Schrijver: Bep Feibus
Coverontwerp: Bep Feibus
ISBN: 9789465311463

© Bep Feibus

Amsterdam, november 2024

Voorwoord,

Bertha, mijn moeder, kon zeer levendig over vroeger vertellen. Zij beschreef aan Lonny en mij hoe zij haar jeugd in de Amsterdamse Jordaan had beleefd. Haar verhalen wilde ik vastleggen voor mijn kinderen en kleinkinderen.

Ongeveer 16 jaar geleden ben ik begonnen met het opschrijven van deze verhalen. Tegelijkertijd ben ik ook verder gegaan met het opschrijven van de herinneringen uit mijn leven.

Maar waar moest ik beginnen? Misschien nog erger waar zou ik moeten eindigen? Samen met mijn zuster Lonny heb ik besloten dat het verhaal moest beginnen bij onze lieve moeder Bertha. Waar het moest eindigen wisten we toen nog niet.

Lonny was voor mij een vraagbaak en een klankbord. Zij heeft ervoor gezorgd dat ik verder ben gegaan met het schrijven van de verhalen die u nu kunt lezen in dit boek.

Ik draag dit boek dan ook op aan mijn zuster Lonny ook wel bekend als Miep

Bep

Inhoud:

Proloog

Deel 1	Jaap en Bertha	Hoofdstuk 1 t/m Hoofdstuk 12
Deel 2	De jeugdijaren	Hoofdstuk 13 t/m Hoofdstuk 64
Deel 3	De huwelijksjaren	Hoofdstuk 65 t/m Hoofdstuk 105
Deel 4	Een nieuw begin:	
	Bali	Hoofdstuk 106 t/m 122
	Thailand	Hoofdstuk 122
	Filipijnen	Hoofdstuk 123 t/m 128
	Turkije	Hoofdstuk 128 t/m 129
Deel 5	De laatste ronde	Hoofdstuk 130 t/m 133

Epiloog

Dankwoord

Proloog

Proloog

Amsterdam, 13 augustus 1926

Het is warm, heel warm, het is bloedheet. De hitte hangt tussen de muren van de smalle straat. Ondanks de geringe breedte wordt hij toch de Kalverstraat van de Jordaan genoemd: de Nieuwe Leliestraat.

Op nummer 6 op de eerste etage zitten in een kleine, eenvoudige woning drie zusters bij elkaar. De warmte is ook hier goed voelbaar: zweetdruppeltjes parelen op hun voorhoofd en onderuit gezakt hangen zij in de twee gebloemde crapauds, de enige comfortabele zitplaatsen, die de kamer rijk is. Om de vierkante eettafel staan vier rechte stoelen. Erg uitgebreid is het meubilair niet. Daar is de kamer ook niet geschikt voor.

Annie de oudste zuster zegt zuchtend: "Kom op Bertha, probeer het nog even, je moet er wat voor over hebben!"

Moeizaam hijst de jonge vrouw zich overeind. Haar opgezwollen buik met beide handen ondersteunend. "Nog maar een paar rondjes," zegt Jopie de jongste zuster. "Doe dat hemd onder je kin, die buik bloot, dat is veel beter."

Gehoorzaam zet Bertha zich voor de zoveelste keer in beweging. Zij is al een week over tijd en de vroedvrouw heeft gezegd: "Bewegen mevrouwtje, bewegen anders komt het er nooit uit."

Dus loopt zij, op het advies van zuster Annie, al de hele ochtend rondjes om de kleine tafel. Ja, Annie kan het weten, die was de eerste zij heeft al een dochtertje van twee jaar. *Later toen Bertha echt volwassen was en hieraan terugdacht, kon zij erom lachen, ze was niet goed bij haar hoofd! Lopen en bewegen oké maar waarom met ontblote buik? Wat doe je toch gek als je jong bent, weet je veel.*

De ramen van het piepkleine balkon staan wijd open maar er komt nauwelijks frisse lucht binnen, alleen die zinderende hitte die opstijgt vanuit die gestoofde straat. De temperatuur in augustus is toch altijd al zo broeierig. Eigenlijk moeten die deuren dicht, men zal haar aan de overkant zien lopen met die dikke buik, directoire eronder, hemd opgetrokken erboven.

Maar eigenlijk kan het haar niets schelen, ze is het zat! Duizelig van de kleine rondjes, misselijk door de hitte. Die meiden kunnen haar nog meer vertellen, makkelijk zat, zij zitten op hun luie toges en ik loop maar denkt zij. De eerste drie maanden waren ook niet bepaald leuk, ze ging constant over haar nek, werd misselijk van allerlei luchtjes. Soms dacht ze waar ben ik in hemelsnaam aan begonnen. Dat gevoel zakte wel maar komt nu weer in alle hevigheid terug. "Jongens, ik moet even zitten hoor," zegt zij en ploft op een stoel, die even protesteert onder haar zware gewicht.

Buiten dat zij nu zo'n 10 kilo zwaarder is, mag zij er sowieso zijn met haar 70 kilo. **Bul**, werd ze thuis genoemd, een beetje overdreven vindt zijzelf, ze is niet zo groot dus dan ben je al gauw in het nadeel.

Zij veegt met haar hemd de zweetdruppels van haar neus en kijkt eens naar haar buik. Zou het er nog uit komen? denkt zij. Vertrouwen heeft zij er niet meer in.

Zal zij eeuwig zo moeten lopen? Ze ziet in gedachten de krantenkoppen al voor zich: *Eeuwige zwangerschap voor een vrouw uit de Jordaan, de dokters staan voor een raadsel, de arme vrouw torst al jaren dit zware gewicht mee, echtgenoot kan er niet meer mee leven en heeft de benen genomen enz.*

Maar hoe het is, is het, denkt zij, ik moet ervan af en wel zo snel mogelijk. Annie had het geluk dat zij een week, voordat zij was uitgerekend, was bevallen. Ja, zij wel, maar ik natuurlijk weer niet, denkt zij vol zelfmedelijden.

Eigenlijk is ze wel een beetje trots: ze wordt moeder. Jaap, haar man, zal vader worden! Niet te geloven! Ze gaan een gezin vormen. Moeder.... wat klinkt dat gek, moeder...ze zal eraan moeten wennen. Twee jaar zijn zij nu getrouwd en kinderen zijn financieel gezien nog niet welkom. Maar ja, 'voor het zingen de kerk uit' is al in vele gezinnen stuk gelopen. Het feit is er nu eenmaal en eigenlijk is ze er wel gelukkig mee. Eens moet het toch gebeuren want zij wil, in geen geval, kinderloos blijven. Daarvoor is zij veel te gek op die kleintjes. In gedachten houdt zij haar baby al vast en knuffelt het kleine mensje lieflijk.

Moeder....ongemerkt moet zij aan haar eigen moeder denken. Ach, wat hebben zij toch een lieve moeder gehad en wat hebben zij veel van haar gehouden en onwillekeurig denkt zij terug aan haar jeugd. Hoe het leven voor haar is begonnen.

Reg. n°. J f°. 36

761 712
1900

BEWIJS VAN GEBOORTE-INSCHRIJVING.

Bij den BURGERLIJKEN STAND der Gemeente Amsterdam is ingeschreven:

Bertha Maria

Vader Cornelis Joseph Peter Stet.

Moeder Bertha Maria Johannesen.

geboren den 10 januari 1905.

Echtelieden.

Kosteloos verstrekt bij de geboorte-aangifte.

S 3642

Bertha.

Jaap en Bertha

Hoofdstuk 1

Amsterdam, 10 januari 1905

Bertha, Maria Stet, is vernoemd naar haar moeder. Zij komt als derde kind in het gezin, er zijn haar reeds twee voorgedaan, Annie en Cor. In leeftijd schelen zij niet veel.

In die jaren is er geen planning of je een kind neemt, je krijgt ze gewoon of niet. Over het algemeen zijn het grote gezinnen. Dat komt of door Pa, die niet genoeg of helemaal niet oppast of door de pastoor die op huisbezoek komt, wanneer er niet binnen een jaar een volgende boorling zich heeft aangemeld.

Zusje Greet komt na Bertha en daarna komt nog zusje Dora, broertje Jan, broertje Dries

Jan en Dries.

en als laatste komt zusje Jopie. Acht stuks in totaal. Er is nog een negende kindje geweest, een meisje. Maar die is overleden aan difterie: een zeer gevreesde ziekte in die jaren. Je keel zit dan dicht, je kan nauwelijks slikken en in het ergste geval, stik je. Bertha herinnert zich nog vaag, een schattig blond meisje en het verdriet van haar moeder.

Bertha zelf wordt katholiek gedoopt, maar ze wordt ook stilletjes bij de hervormde gemeente aangemeld. Een idee van haar vader, dan kan hij van twee walletjes eten indien er kerkelijke hulp nodig is.

Armoede heerst in de hele Jordaan, de gezinnen onderscheiden zich weinig van elkaar, eigenlijk zitten zij allemaal in hetzelfde schuitje. Geldgebrek, bijna geen werk, vaders die meestal uit pure wanhoop hun vertier in de kroeg zoeken en moeders die thuis de eindjes aan elkaar moeten

zien te knopen en voor de vele kinderen moeten zorgen. Zo gaat het ook in hun gezin.

In de Egelantierstraat wordt zij geboren. Zij ziet haar ouderlijk huis duidelijk voor zich: de blauwe leistenen stoep, het trapje, drie treden, via de voordeur naar de eerste deur links. Boven wonen nog andere mensen.

Het is een simpel woninkje, voor- en achterkamer en een piepklein keukentje. De poepdoos bevindt zich ook in de keuken. Een keer in de week worden de tonnen geleegd, de kar wordt de 'Kar van Boldoot' genoemd.

De ouders slapen in de bedstee met de twee jongsten in de achterkamer. In de voorkamer slapen er vier in de bedstee. Voor de andere twee kinderen worden er strozakken op de grond gelegd. Er wordt menig keer om moeder geroepen omdat de een de ander ligt te schoppen in die kleine ruimte, die zij met z'n vieren moeten delen.

Vader van Bertha.

Moeder van Bertha.

Bertha.

Bertha.

Overdag dient de slaappleats als woonkamer. Rond de kleine tafel staan zes stoelen. Als er gegeten wordt, moeten vier kinderen staand eten, wel ieder om de beurt. Een kolenkachel, een klein kastje, een rieten mat en de gebruikelijke gaslamp completeert het interieur. In de keuken twee oliestellen, een gaskomfoortje, de gootsteen betegeld met kleine, zwart-witte tegeltjes. Hier wast men zich dagelijks en op zaterdag wordt de teil in de kamer gezet en om de beurt worden de kinderen hierin gewassen. De oudste eerst. In hetzelfde water de volgende kinderen. Er wordt namelijk maar een keer heet water gehaald bij het water- en -vuurnerinkje van ome Chris.

Familie of geen familie iedereen wordt ome of tante genoemd.

Toch is hun onderkomen nog niet het slechtste. In de vochtige kelders onder de huizen wonen nog veel meer gezinnen. Door de veenachtige grond trekt het water naar boven. De vloeren moeten regelmatig worden opgehoogd zodat het plafond steeds dichterbij beneden komt en er een soort hol wordt gecreëerd. Reumatiek en tuberculose, (de vliegende toring wordt dat in de volksmond genoemd) zijn ook veel voorkomende ziektes in de Jordaan.

Dikwijls moet Bertha nog denken aan een klein meisje dat verderop in de straat woonde. Het was een erg asociaal gezin bestaande uit zes jongens en een meisje. Het arme kind moest tijdens de maaltijden onder de tafel zitten en kreeg als een hond haar bord toegeschoven. Meestal mocht zij er helemaal niet onder vandaan komen. Geschopt door haar broers en de altijd dronken vader, is zij op jonge leeftijd overleden. Letterlijk doodgeschopt!

Hoofdstuk 2

Van haar jonge jaren kan Bertha zich niet zoveel herinneren. De herinneringen beginnen pas bij haar schooltijd.

Zij is geen slechte leerling maar ze heeft niet zoveel met school. Het ergste vindt zij de kleren die zij soms moet dragen in een periode dat haar vader weer eens geen werk heeft. Van de steun krijgt men dan kleding voor de kinderen. Die kleding is allemaal hetzelfde en je kan ieder herkennen die het draagt. Zij schaamt zich verschrikkelijk als ze haar naropen. Kinderen kunnen zo wreed zijn onder elkaar.

Op straat spelen is heerlijk, geen verkeer en vele kinderen in de buurt. Speelgoed is er bijna niet dus vermaken zij zich buiten. Haar lievelingsspelletje is bikkelen. Op de blauwe leistenen stoep brengt zij menige tijd door, razendsnel de bikkels met een hand oprapen, zij is er erg rap in.

Het leven in de Jordaan speelt zich grotendeels op straat af, mede door de kleine behuizing zitten de mensen, als het weer het toelaat, op de vele kleine trapjes die de meeste huizen hebben.

Op zondag is het binnenblijven, dan worden de kleren en ondergoed van de kinderen gewassen die zij 's maandags weer aan moeten naar school. Eerst moet er iemand naar de water-en-vuurhandel om warm water en cokes voor de kachel te halen. Meestal moet Cor dat doen want hij is de oudste jongen.

Een tweede verschoning is er kennelijk niet. Acht halfnaakte kinderen die verplicht thuiszitten en heftig ruziemaken. De kachel wordt hoog opgestookt en de kleding hangt op een houten rekje er omheen, in de hoop dat het de volgende dag droog zal zijn.

Als kind sta je er niet bij stil, je weet niet beter, in de meeste gezinnen is hetzelfde ritueel. Maar wat een leven voor haar moeder. Wat voor pleziertjes heeft zo'n vrouw? Pa is een zoekplaatje, die laat zich weinig zien. Hij is meestal niet thuis, zit liever in de kroeg of is vissen. Haar vader heeft losse arbeid, soms in de haven of ergens anders waar men mensen nodig heeft om het vuile werk te doen. Thuis klust hij soms wat bij met schoenen verzolen.

Zaterdag is het betaaldag voor diegenen die werken. Uit hun werk gaan de meeste mannen gelijk naar het café om in de eerste instantie hun rekening van de afgelopen week te betalen. Natuurlijk blijven zij daar dan hangen en blijft er van hun schamele loon niet veel over wanneer zij naar huis komen.

Hun afleiding is vissen en/of biljarten in de kroeg. Veel mannen houden duiven. In hun krappe woningen met de vele kinderen kunnen zij hun vertier niet vinden en 's avonds als zij thuiskomen, kunnen zij met hun zatte kop moeder even pakken, met het resultaat dat er weer een koter bij komt.

Bertha weet nog van de vele malen dat het gezin zit te wachten totdat pa thuiskomt. Als hongerige wolven hangen zij aan de rok van hun moeder. Wanneer mogen zij nou eten? Totdat moeder het zat is en het eten maar op tafel zet.

Het eten staat dan nog niet koud op tafel of pa komt binnen. Krom als een hoepel kijkt hij woedend naar de dampende borden. “Zo,” zegt hij smalend. “Hadden jullie niet op mij kunnen wachten? Dan maar helemaal geen eten!” Met één ruk trekt hij aan de poot van de tafel zodat alles op de grond lazert. Dat is niet de eerste en ook niet de laatste keer dat ze met een lege maag naar bed moeten.

‘s Maandags gaat moeder naar de kruidenier en de bakker om haar schulden te betalen. De hele week wordt er op de pof gekocht in de hoop dat er ‘s zaterdags nog wat van het loon is overgebleven en wordt de rekening betaald. Aan het einde van de week laat moeder zich niet meer zien bij de winkels en worden de kinderen gestuurd met de vraag of zij alstublieft een brood op de pof mee kunnen krijgen.

Pa heeft een zondagspak. Wat heet, hij heeft er maar een. Moeder brengt dat dikwijls stiekem naar de lommerd waar zij dan weer een paar centen krijgt om wat brood te kopen. Maar o, wee als die ouwe dat weet, dan is zij nog niet jarig, want zijn handjes zitten erg los. Het is altijd wel spannend hoe laat hij op zaterdag thuiskomt. Is het laat dan is de lommerd al gesloten en dan heb je de poppen aan het dansen. Stel je voor als hij zijn kostuum niet heeft op zondag! Meestal sluiten zij laat, want zij zijn niet de enigen die hun spullen voor de zondag weer nodig hebben. Pa is altijd echt het heertje, poetst zijn snor en schoenen op en is verdwenen en moe kan aan de was.

Haar arme moeder, zij is best een mooie vrouw of eigenlijk een mooie vrouw geweest. Nu is zij getekend door het leven, de armoede en verdriet hebben hun sporen nagelaten.

Als zij volwassen is, begrijpt Bertha eigenlijk niet wat haar moeder in haar vader heeft gezien. Het zal misschien wel een mooi ventje zijn geweest maar karakter zegt ook iets. “Ja, liefde is blind en Jan kan niet zien,” zegt men.

De zuster van haar moeder, tante Rika die heeft het zo goed. Ze heeft zo’n lieve man en ze zijn zo rijk. Het ergste is dat oom Pieter in de eerste instantie voor haar moeder ging. Hij heeft haar vele maanden het hof gemaakt, maar de sufferd ging voor die zak van haar vader in plaats van oom Pieter. Wat had zij die graag als vader gehad!

Tante Rika en oom Pieter wonen in een prachtig pand aan de Prinsengracht. Ja, het kan niet minder en een enkele keer gaan zij er met moeder op visite. Feest is dat: spelen in de kinderkamer van haar nichtje. Echte poppen met stenen koppen en prachtige jurkjes, een poppenwagen en een poppenhuis met kleine meubeltjes. Zelfs op latere leeftijd is Bertha nog gek op poppen. Zij heeft ze nooit gehad, ja een lappenpop maar dat is niet hetzelfde.

Met Kerst gaan, zij naar tante Rika. Er is dan een mooie, grote kerstboom, kerstkransjes en mandarijntjes en een cadeautje voor de kinderen.

Zij herinnert zich nog goed die keer dat haar moeder niet wil gaan, zij schaamt zich omdat de kinderen geen nette kleren hebben. Onder druk van het grut laat zij zich toch

overhalen. Kleine Dries draagt een cape die erg hoog onder zijn kin gesloten is. Er wordt hem nadrukkelijk verteld dat hij in geen enkel geval zijn cape uit mag doen in verband met het armoedige zootje dat eronder zit. Zijn kromme beentjes zitten in een paar versleten schoenen. Het arme kind heeft een soort Engelse ziekte. Natuurlijk belooft hij haar, zo klein als hij is, de hele wereld als hij maar mee mag. Het is altijd feest voor ze om daar te zijn. Dries is nog niet koud binnen of hij staat met een verongelijkt gezicht, kinnetje ophoog, aan de boord van zijn cape te trekken. Al snel zegt tante Rika: "Joh, zal ik je cape uitdoen? Het is hier zo warm." De schaamteblos van haar moeder ziet Bertha nog voor zich en later op straat krijgt hij van Jetje. Wat wil je? Hij is pas vijf.

Een enkele keer komt tante Rika wel eens op visite, dan is het of de koningin komt. De kinderen moeten in de achterkamer blijven en staan zich ruziënd te verdringen om door het kleine raampje tussen de kamers, naar tante te kunnen kijken. Haar moeder schaamt zich voor hun armoedige kleding.

Terugdenkend aan haar moeder ziet zij haar in gedachten zitten in de kleine voorkamer de theepot tegen haar maag, altijd maagpijn. Dat zou uiteindelijk haar dood worden.

(Jaren later toen Dora en zichzelf werkten, spaarden zij voor een operatie om Dries zijn beentjes te laten corrigeren. Het is er nooit van gekomen, het potje dat moeder tot haar dood onder haar hoede had, was weg..... de beschuldigende vinger ging naar Cor maar dat kon niet bewezen worden.)

Hoofdstuk 3

Opnieuw heerst er difterie. In het gezin Stet zijn drie zieken. Niet zo gek, het is zeer besmettelijk en in die kleine ruimte steken zij elkaar aan. De jongens blijven ervoor gespaard, maar de drie jongste meiden zijn doodziek. Er zit niets anders op, de dokter moet komen. In een koets arriveert hij en het lijkt wel of Onze-Lieve-Heer op bezoek komt. Zo ziet men in die jaren tegen de dokter op.

Direct naar het ziekenhuis is de diagnose: "Gaaf u zich maar gelijk melden in het Lieve Vrouwen hospitaal, ik zal de rest wel in orde maken."

En zo gaat moeder met drie doodzieke kinderen met hoge koorts op de tram naar het ziekenhuis!

En daar liggen zij, tezamen op de isoleerafdeling. Zes weken lang en hun moeder kan niet elke dag komen, daar is geen geld voor. De dagen dat zij er wel is, moet zij haar aandacht over drie kinderen verdelen. Jopie, de jongste schreeuwt alles bij elkaar als moeder even bij een van de anderen zit.

Bertha in het OLVG.

Een verpleegster zegt tegen Bertha dat zij les zal krijgen zodat zij niet zo ver achter komt op school. "Ik ben al uitgeleerd," antwoordt zij verschrikt. Het idee! Ze is al blij dat zij niet naar school moet. Uiteraard heeft zij niets te vertellen.

Dat de ziekte haar aardig te pakken heeft gehad blijkt uit het feit dat zij naar de kolonie mag. Dat zijn grote huizen gelegen in de bossen of aan de kust waar kinderen zes weken naartoe mogen om aan te sterken. Zijn zij niet genoeg aangekomen dan komen er nog eens zes weken bij.

Zij gaat naar Egmond aan Zee. Het is een heerlijke tijd. Van de steun wordt zij in de kleren gezet. Een paar rijglaarsjes, een paar klompjes, een jurk, de gebruikelijke

schorten en wat ondergoed. Zielsgelukkig is zij dat niemand daar haar kleding als **steunkleding** weet te herkennen.

Zij krijgt daar meteen veel vriendinnen mede door haar humor, want humor heeft zij en met haar ongezouten Amsterdamse opmerkingen krijgt zij de lachers op haar hand. Maar 's avonds in bed op de grote slaapzaal komen dikwijls de tranen en heeft zij verschrikkelijke heimwee naar haar moeder en de Egelantierstraat.

De zee, die heeft zij nog nooit gezien, (wie wel bij haar in de buurt?) maakt grote indruk op haar. Wat zou zij dat graag met moeder delen. Een enkele keer mag zij pootjebaden, de rokken hoog opgetild en schaterend snel wegrennen voor de hoge golven.

Er staan kleine huisjes op wielen op het strand. De badgasten die er zijn, kunnen die huren. Zij verkleden zich daarin en een paard trekt het huisje het water in. Met een trapje gaan zij dan in zee want op het strand kan je je natuurlijk niet in je badpak vertonen. Na het bad word je weer naar het strand gereden.

De maaltijden zijn voor haar ook apart, drie keer per dag is het aanschuiven. Dat is zij helemaal niet gewend, beleg op het brood, je mag soms zelfs kiezen wat je erop wilt. Niet alles vindt zij lekker, zij is die malle dingen niet gewend. Thuis eten zij vaak gestampte aardappelen met uien en azijn, heerlijk, maar hier zijn groentes die moeder nooit op tafel zet. In ieder geval gaat zij nooit met honger naar bed. Met Kerst eten zij thuis altijd boerenkool met worst, dat wil haar vader, maar dat heeft zij daar niet gegeten. Dat is uiteindelijk een echte kerstmaaltijd, dat begrijpt zij wel.

Aangesterkt en een paar kilo aangekomen komt zij na zes weken op het Centraal Station in Amsterdam aan. Tussen de vele ouders ontdekt zij haar moeder die uitbundig naar haar staat te zwaaien, als zij haar tussen de vele kinderen ontdekt.

En dan gebeurt het..... zij schaamt zich voor haar moeder, ziet duidelijk haar armoedige kleding, het verstelde schort, de uitgelopen schoenen. Het liefst gaat zij weer de trein in om terug naar Egmond te gaan. Wat moeten haar vriendinnen wel denken? Natuurlijk heeft zij zich veel beter voorgedaan en een beetje opgeschept over haar afkomst. Dat kan zij nu natuurlijk makkelijk doen met haar mooie kleren en goede schoenen. Haar moeder heeft de indruk dat Bertha haar niet ziet en zwaait druk met haar handen en roept luidkeels haar naam: "Bertha, Bertha hier ben ik!" Zij kan wel door de grond zakken als haar moeder haar vol liefde in haar armen neemt. "Ach kind, wat heb ik je gemist, wat zie je er goed uit, wat ben ik blij dat je er weer bent," zegt zij. Zij neemt het kleine koffertje en pakt liefdevol haar hand en zij gaan op weg naar huis om vervolgens alle nieuwtjes en wetenswaardigheden te vertellen die in Bertha's afwezigheid zijn gebeurd. Nu zij over de Haarlemmerdijk lopen, is zij toch eigenlijk heel blij om haar moeder weer te zien en schaamt ze zich diep over haar reactie op het perron. Tot aan haar dood blijft zij zich hierover schamen. Hoe heeft zij die gedachten zomaar toe kunnen laten?

Hoofdstuk 4

Het gewone leven wordt weer hervat bij de familie Stet. De fijne vakantie die Bertha heeft gehad komt langzaam op de achtergrond, hoewel zij er met weemoed aan terugdenkt.

Haar moeder wordt ziek. Achteraf gezien, is zij eigenlijk altijd al ziek geweest. Als kind heb je dat niet in de gaten. Zij wordt opgenomen in het Binnengasthuis. De bovenbuurvrouw, tante Truus, zorgt zo goed en zo kwaad als het kan voor de kinderen. 'Een stelletje ongeregeld,' noemt zij hen. Het is geen succes en zij missen hun moeder vreselijk.

Bertha gaat met zus Jopie haar moeder een keer bezoeken.

Je moest voor het ziekenhuis in die jaren een bezoekaart hebben anders kwam je er niet in. Die kaart was geldig voor twee personen. Wilden meerdere mensen de zieke bezoeken, dan moest men buiten wachten om de kaart van de eerste bezoeker te krijgen. Dit systeem heeft nog jaren geduurd.

Het is best nog een tippel hoor vanuit de Jordaan via de grachten naar de Oudezijds Achterburgwal. Bij het paleis op de Dam blijven ze vol bewondering staan. Dat de koningin hier woont, hun Wilhelmientje! Nou ja, ze woont hier niet altijd, zij heeft nog andere huizen. Iedereen in de Jordaan is gek op haar. Oranjesocialisten worden ze genoemd. Als je toch in zo'n huis woont, wat ben je dan rijk! De gouden koets die Wilhelmina bezit, is door de Amsterdamse bevolking aangeboden voor haar inhuldiging in 1898.

Bij de poppenkast blijven zij een hele poos staan en gaan helemaal op in de avonturen van Jan Klaassen en Katrijn. Het beeld van Naatje op de Dam wordt ook bewonderd.

Het bezoek aan moeder valt zwaar tegen: zij is doodziek. Ondanks dat zij dolblij is haar kinderen te zien, zegt zij niet veel. "Ik kom gauw thuis hoor," zegt ze tegen beter weten in. Bertha, met de angst in haar lijf, weet niet hoe gauw ze het ziekenhuis uit moet komen. Zo bang dat men haar daar zal houden. Ze heeft genoeg van ziekenhuizen. Het doet haar denken aan haar verblijf in het Onze-Lieve-Vrouwe.

Haar vader heeft een kromme pink. Bertha vindt dat maar eng. Aan diezelfde pink is een verhaal verbonden. In de Jordaan wordt er regelmatig gevochten. De oorzaak is meestal drank. Die dronken kerels willen dan graag knokken, zij voelen zich beresterk. De Heuveltjes is een beruchte familie in de Jordaan en zij hebben een handje van vechten.

Sterk zijn die roodharige jongens van de Heuveltjes. Er wordt een bijl op een putdeksel gezet en met lallende stem, daagt een Heuveltje een van de omstanders uit, om de bijl te pakken. Binnen de kortst mogelijke tijd is het dan zwart van de mensen. Het gonst door de straten, *De Heuveltjes zijn bezig*, dan weet men het wel en gaat kijken.

Andries, de vader van Bertha, heeft dit optreden ook vaak gezien en voelt zich schijnbaar geroepen om dat ook maar is te flikken. Lamlazarus daagt hij de omstanders

uit. Niet met een bijl maar met een mes. *Vershil moet er zijn, nietwaar.* Tot echt vechten is het niet gekomen daartoe is hij niet meer in staat, maar met vereende krachten heeft men het mes uit zijn hand getrokken, met als gevolg dat het lemmet dwars door zijn hand sneed. Vandaar die pink.

Op zekere dag wordt er verhuisd, grootmoeder van vaderskant komt bij ze inwonen. Verhuizen in de Jordaan gaat in die tijd erg makkelijk. In veel gevallen komt de heer des huizes van zijn werk thuis en is moeder de vrouw met haar kroost verdwenen. De burens vertellen dan waar zij naartoe is gegaan. Wat heeft men ook eigenlijk te verhuizen? Een tafel, een paar stoelen, een bed, pannen en potten en wat platgoed (= linnengoed). De spullen worden op een handkar geladen en klaar is Kees en pa vervoecht zich op het nieuwe adres dat natuurlijk vlak in de buurt is.

De familie Stet gaat naar de Tuindwarsstraat, een bovenwoning met drie kamers. Opoe bezet de achterkamer. Zij heeft niet veel op met haar kleinkinderen en zij niet met haar. Opoe is geldschietster en leeft van de rente die zij krijgt. Wanneer zij naar buiten gaat dan gaat steevast haar deur op slot. Haar geld is verstopt achter een steen die uit de muur kan worden gehaald.

Een keer heeft zij vergeten die deur te sluiten en Bertha's moeder maakt van de gelegenheid gebruik om snel haar slag te slaan en zich een paar guldens toe te eigenen. Van het geld koopt zij snel wat kleding voor de kinderen. Sokken, ondergoed en wat andere noodzakelijke dingen.

Natuurlijk komt het uit, grote ruzie maar de kleding is al gekocht.

Bertha is negen jaar als de wereldoorlog in 1914 uitbreekt. Nederland blijft gelukkig neutraal, maar de jongens moeten toch onder dienst om de grenzen te bewaken. Het leven wordt er niet makkelijker op. Alles gaat op de bon en er zijn grote tekorten. Inbraken zijn aan de orde van de dag. Het lijkt wel of het volk steeds criminelier wordt. Zij stelen vaatjes boter en andere levensmiddelen, maar ook de juweliere zijn aan de beurt.

Zeepschaarste is er alom en dat beetje dat er nog is, is buiten het bereik van de krappe beurzen. Op 17 augustus 1918 heeft de zeepnood heel wat huismoeders de straat opgedreven. Op de Oudezijds Achterburgwal komen zij tezamen. De politie maant tot doorlopen maar blazend en hijgend trekt de stoet naar 't nieuwe zuidwestelijk deel van de stad, daar waar de burgemeester woont. Iedere toegang tot de Lairessestraat is afgezet en van het voorgenomen bezoek aan de burgervader komt niets terecht. Mopperend druipt de betoogsters af. Lang duurt de drukte niet en de rust keert weer in de stille buitenwijk.

(Later moet Bertha hier nog wel eens aan terugdenken als haar dochter in diezelfde, dure straat woont. Toen een stille buitenwijk. Nu razen er trams en auto's door. Wat verandert de tijd toch.)

Diep treft haar de verhalen van de Belgische kinderen die naar Nederland toe vluchten. Niet alleen kinderen ook volwassenen vluchten met hun hele hebben en houwen. Zij

worden ondergebracht in kampen of in de boten waarin zij zijn gekomen. Verder zijn zij ook bij particulieren welkom, soms gewond door de bombardementen die veelvuldig in België waren. Ja, de vliegtuigen zijn in opkomst: doodeng. Er wordt in Antwerpen zelfs een bombardement uitgevoerd met een zeppelin, zo'n grote sigaar, die heeft zij ook wel eens gezien.

En dan komt de Spaanse griep een zeer besmettelijke influenza. Het eerste geval wordt ontdekt in Spanje, vandaar de naam. In Amsterdam, wordt in 1918 een militair in het hospitaal opgenomen. Hij is de eerste patiënt en binnen de kortst mogelijke tijd zijn er 300 gevallen van Spaanse griep. Vooral militairen in de kazernes en de Belgische vluchtelingen in de kampen zijn het slachtoffer. Niet eerder vielen er zo veel slachtoffers. Binnen 4 maanden zijn er meer mensenlevens verloren gegaan dan in WO 1. Die oorlog kost 15 miljoen mensen het leven maar de griep kost, naar schatting, 17 tot mogelijk 100 miljoen mensen het leven! Er sterven bovendien meer militairen in bed door de griep dan door oorlogsgeweld in de loopgraven.

Wereldwijd vallen er griepslachtoffers. Zowel in Amerika als Afrika en Europa.

Hoofdstuk 5

Langzaamaan begint het gewone leven zich weer te herstellen, de kolenaanvoer uit Duitsland, die mede door de Spaanse griep gestagneerd is, komt weer op gang maar het duurt nog wel een poos eer alle levensmiddelen weer zonder bon te koop zijn.

Ook in de Jordaan kun je de naweeën van de oorlog voelen. Veel gezinnen hebben dierbaren verloren aan de griepepidemie.

Bertha komt met goede cijfers van school en moet een baantje zoeken. Doorleren is er niet bij, er moet brood op de plank komen. Het liefst had zij muziek gaan studeren, zij is zeer muzikaal, heeft prachtige *pianohanden*. Wanneer zij, een van de weinige keren dat zij bij haar tante is, even aan de piano mag zitten, tovert zij er zonder over na te hoeven denken een bestaand liedje uit.

Haar zus Annie en broer Cor zijn haar al voorgegaan in het werkend leven. Annie werkt in een atelier en heeft een steengoede baan. Zij is naaister en werkt op stukloon. Dan heb je geen vast salaris maar krijg je een bepaald bedrag voor elke jurk of jas die je maakt. Zij is er kennelijk erg snel in.

Als zij op zaterdagmiddag van haar werk thuiskomt, rammelt ze met haar schortzak waarin zich vele munten bevinden, verkleedt zich en gaat de stad in. Kopen, kopen en nog meer kopen.

Zij gaat zeer goed gekleed en steekt erg af bij het armoedige zootje thuis. Haar moeder krijgt het vastgestelde kostgeld maar meer ook niet. Nooit eens iets extra's nooit eens een verrassing.

Ook voor haar zusters is zij gierig. De kleding die zij niet meer draagt, mag onder geen voorwaarde, door haar zusters gedragen worden. Eens heeft Greet de moed gehad om een blouse van haar aan te trekken. Uit woede heeft zij hem volkomen kapot geknipt. Cor werkt in een levensmiddelenzaak op de Rozengracht en is eigenlijk net zo'n type als Annie, kan ook niets missen, is zeer egoïstisch en houdt alles voor zichzelf. Maar een enkele keer brengt hij wel eens een stukje worst voor zijn moeder mee.

Bertha haar eerste baantje is in de Clercqstraat, hoek Elizabeth Wolffstraat, niet direct naast de deur. Er zijn zoveel wijken bijgebouwd sinds haar jeugd. West, Zuid en Oost, zij weet er de weg niet, is er ook nog nooit geweest en zij heeft er ook geen behoefte aan.

In de huishouding gaat zij werken, haar taken zijn duidelijk. Stoffen, vegen, bedden opmaken, boodschappen, wassen en al de andere dingen die in een huishouden voorkomen.

Als Bertha aan de was denkt, moet zij nog rillen. In plaats van een schort bindt mevrouw haar een vuile, lange onderbroek van meneer om haar middel, de pijpen naar achteren het vuile kruis zowat onder haar kin, de broek is als laatste aan de beurt. Iets zeggen durft ze niet: ze is als de dood dat ze weer op straat komt te staan.

Soms moet zij wel eens blijven slapen om op de kinderen te passen. Ze vindt dat wel eng hoor zo alleen en iets extra's is er nooit bij.

Mevrouw en meneer gaan naar de schouwburg, het Grand Theater, Centraal of de Rembrandt waar o.a. Potasch en Perlemoer gespeeld wordt.

[https://nl.wikipedia.org/wiki/Potasch_en_Perlemoer_\(toneelstuk\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Potasch_en_Perlemoer_(toneelstuk))

Zij begint om acht uur, mag mee eten in de keuken en mag na de afwas 's avonds naar huis. Ze verdient een riks (2,50 gulden) per week. Die zij zo aan haar moeder kan afgeven. Zij vindt dat niet erg, ze heeft niet zoveel voor zichzelf nodig.

Het is inmiddels half oktober en een koude herfstwind giert om haar oren als zij naar haar werk loopt. Het is nog donker en zij passeert een paar kooplui die al vroeg op pad zijn. De handkarren afgeladen met Zeeuwse mosselen, de carbidlampen zwaaiend in de wind. Echt Zeeuws mosselenweer, denkt zij. Haar blote armen beginnen pijn te doen, zij houdt niet van de winter, haat sneeuw! Nee, geef haar maar de zomer.

Bij haar werkhuis aangekomen kijkt mevrouw eens naar haar rode, bijna blauwe armen en zegt: "Ja, maar dat kan zo niet langer hoor Bertha, ik schaam me dood voor de burens." Medelijden voor Bertha is er niet bij. Meneer, die chef is bij C & A, brengt de volgende dag een jas voor haar mee. Zij moet hem wel betalen, maar kan hem in gedeeltes aflossen. Zielsgelukkig is zij ermee en ze kan met een gerust hart de winter in.

Toch heeft het koude weer zijn tol geëist: zij wordt ziek. Niet alarmerend, maar ze is snipverkouden en heeft een fikse blaasontsteking. Doordat mevrouw in paniek is omdat ze zonder hulp zit, wordt haar zuster Dora aangewezen om haar tijdelijk te vervangen.

Ja, Dora, een verhaal apart, haar kennende had zij er helemaal geen zin in, zag er niets in om in de huishouding te werken, maar had geen keus, zij moest van haar vader.

Die paar dagen dat ze er is, komt er helemaal niets uit haar handen. Als mevrouw haar hielen licht, schuift zij de crapaud voor de deur, gaat onderuit op de chaise-lounge liggen en maakt het zich gemakkelijk. Op het gasstel zet zij een bus boenwas en als mevrouw thuiskomt, geurt het hele huis naar de was.

Mevrouw is verrukt van Dora, wat kan dat kind werken....Bertha is er maar niets bij!

Met haar blaasontsteking moet Bertha naar de dokter. Zij is in die jaren uitgegroeid tot een mooie meid. Ze is niet zo'n graat als haar zusters, is wat gevulder.

Of de dokter ook van wat vollere vrouwen houdt, weet zij niet, maar dit bewuste doktersbezoek zal zij niet licht vergeten. Of zij zich maar even wil uitkleden en op de onderzoekstafel wil gaan liggen. Benen in de beugels en de dokter begint haar te

toucheren. Zeker een kwartier gaat hij zijn gang en zijn rode opgewonden hoofd steekt fel af tegen zijn witte jas. Bertha haar hoofd is misschien nog roder, van schaamte.

Daar ligt ze dan wat moet zij doen? Je kan toch niets zeggen, hij is de **dokter**, hij staat gelijk aan GOD. Later wist zij dat hij zich gewoon stond op te geilen en als zij al wat gezegd zou hebben, hij haar voor leugenaarster had uitgemaakt.

Met haar baantje in de Clercqstraat heeft zij het ook wel gezien. Meneer gaat zo raar doen als zij alleen zijn, dat deed hij vroeger nooit. Zij is in de puberteit en haar ronde vrouwelijke vormen beginnen kennelijk de heren op te vallen. Zij wordt nageroepen op straat. Dat gebeurde vroeger nooit.

Zij is al veertien!

Hoofdstuk 6

Haar volgende betrekking is in de Hasebroekstraat een zijstraat van de Ten Katestraat. Hier is zij intern. Gelukkig hoeft zij nu niet meer elke dag dat eind te lopen maar zij mag slechts een keer in de week naar huis. Zij mist haar moeder erg.

Meneer de Graaf doet in fietsonderdelen. Mevrouw de Graaf is huisvrouw en niet helemaal goed bij haar hoofd. Zo denken de burens en haar man er tenminste over. Zij heeft een schoonmaaktik.

Elke dag gaan de dekens en de matrassen naar buiten. Zij worden achterin de tuin uitgeklopt want stel je voor dat er stof naar binnenkomt. Na de dekens en de matrassen is het de beurt aan de kleden en matten. Het zeil wordt opgenomen en met een mesje worden de kieren van de houten planken schoongekrabbd. In zo verre als er iets schoon te krabben valt. De burens tikken op hun voorhoofd

Tweemaal per dag moet Bertha spinazie voor de kinderen koken. Eerst wassen, de scherpe driehoekige zaadjes eruit vissen en datzelfde ritueel herhaalt zich 's avonds weer. Dat de spinazie niet hun neus uitkomt, begrijpt zij niet.

Mevrouw heeft het heel druk, zij werkt als een waanzinnige mee met Bertha. Maar toch is het eten voor de volwassenen nooit op tijd klaar,

Eens toen meneer 's morgens wegging was mevrouw de piano aan het poetsen. Toen hij 's avonds thuiskwam, lag zij nog op haar knieën en was met volle overgave nog steeds bezig met poetsen.

De blauwe leistenen gevel aan de straatkant moet elke dag met zand geschuurd worden. De stoep moet geschrobd en gedweild worden en de ramen gelapt.

Bertha slaapt aan de straatkant. Er staan vele fietsen en onderdelen opgeslagen in haar kamer en menig keer wordt er middenin de nacht aan haar ramen gerommeld en wordt er een poging tot inbraak gedaan. Ze is als de dood als het weer eens zo ver is.

Meneer is niet veel thuis. Wat moet hij thuis doen? Er is amper een stoel om op te zitten. Toen hij op een keer 's avonds om een uur of elf thuiskwam kon hij zijn bed nog niet in. Het stond opgestapeld met rommel, de dames waren nog aan het werk!

Elke dag stuitert Bertha oververmoeid rond elf haar bed in. Werken heeft zij hier wel geleerd. Zij heeft het toch een jaar volgehouden. De uren die zij daar maakt, worden zelfs haar vader een beetje te bont. Zij moet een andere job zoeken.

Later hoort zij dat meneer de Graaf de handdoek in de ring heeft gegooid en van zijn vrouw is afgegaan. Hij heeft het nog lang uitgehouden.

15 jaar is zij nu en heeft een nieuwe baan gevonden bij de familie Zaalberg op de Leliegracht.

Meneer heeft een fotozaak aldaar. Het zijn schatten van mensen en tot haar huwelijk in 1924 heeft zij daar gewerkt.

Zij is dolgelukkig om weer thuis te kunnen zijn en gaat iedere avond na het werk met haar zuster Greet een straatje om.

Veel vertier is er niet. Er is wel een nieuw medium: een bioscoop. Op de hoek van de Prinsengracht is het Prinsentheater. Daar worden stomme films gedraaid. Een explicateur speelt op de piano en ondersteunt de gebeurtenissen op het witte doek. Spannend is het soms, zoals hij zich inleeft in de diverse scènes. De mensen hangen aan zijn lippen.

Bij de middagvoorstelling zitten veel vrouwen. Zij nemen hun baby's mee. Ook schillen ze tijdens de voorstelling hun aardappels. Dat gaat dan in een moeite door.

Op de Duvelshoek in de Reguliersbreestraat is in 1918 de eerste paal geslagen voor een gigantisch filmtheater van ene meneer Tuschinski die al bioscopen in Rotterdam heeft. Het zal nog tot oktober 1921 duren tot de deuren opengaan.

Op zekere avond als Bertha en Greet hun wandelingetje gaan maken en een kapsalon passeren, valt haar oog op een jongeman die daar werkt.

Ja, de interesse voor de andere sekse begint langzamerhand te komen en als het maar even kan, moet Greet, of zij zin heeft of niet, haar vergezellen en langs de bewuste winkel lopen.

Figaro, noemt zij hem. Zij ziet zich in gedachte al hand in hand lopen, fantaseert om samen de meest leuke dingen te ondernemen. Weliswaar nog nooit een woord met hem gesproken maar zij is ervan overtuigd dat dit snel zal gebeuren.

Kennelijk heeft hij het wel in de gaten want op zekere dag komt *Figaro* naar buiten en loopt op haar af. De grond zakt bijna onder haar voeten weg, zie je wel, denkt zij, ik wist het.

Op de teleurstelling die volgt, heeft zij niet gerekend. Zonder veel woorden eraan vuil te maken, verzoekt hij haar niet meer elke dag langs te komen want hij is al voorzien en heeft er geen behoefte aan om steeds bekeken te worden!

Kassa.....daar kan zij het mee doen.

Vol schaamte blaast zij de aftocht, wat verbeeldt hij zich wel, die lummel. Oké dat was dus *Figaro*

Hoofdstuk 7

De route die de zusters de volgende weken lopen wordt gewijzigd. Zij gaan richting de Nieuwe Leliestraat.

Op zekere avond blijft Bertha als vastgenageld staan. “Zie je die jongen daar? zegt zij tegen Greet. “Daar bij die groentewinkel.”

Voor de deur van zijn huis staat Jaap Alberts tegen de deurpost geleund. Met een verveeld gebaar strijkt hij zijn zwart, golvend haar van zijn voorhoofd. Hij wil gaan biljarten, zijn geliefde bezigheid waar hij zeer bekwaam in is. Maar hij moet van zijn vader helpen in de zaak. Als het aan zijn moeder had gelegen, had het wel gemogen. Hij is moeders *pikkie*, de jongste en best wel verwend.

De winkels zijn in die tijd open totdat er geen klanten meer komen en dat kan nog wel eens laat worden. Hij moet morgen weer werken in het Scheepvaarthuis aan de Prins Hendrikkade. Hij is piccolo, hij staat daar aan de deur.

Jaap 18 jaar.

Het is erg jammer dat in die tijd doorleren niet gebruikelijk is. De hoofdmeester heeft toen Jaap van school kwam aan zijn ouders laten weten dat Jaap zeker door moet leren en misschien ook wel onderwijzer kan worden. Ook iets met elektra, dat toen nog nieuw was heeft Jaap zijn voorkeur. Het is toch niet te geloven, je staat bij de deur, drukt op een knopje en in het midden van de kamer gaat een lichtje aan. Later blijkt dat hij zeer handig met elektra is maar....van die gekkigheid wilde men toen niets weten.

Doe maar gewoon dan doe je al gek genoeg! Werken zoals iedereen.

Voor het geld is het niet nodig. Zijn ouders hebben een goed lopende groentezaak en diverse huizen in de Jordaan

Jaap is zeker een mooie jongen, lang van stuk, prachtig zwart haar en lekker bruin. Hij kan goed zwemmen, een vaardigheid die ook niet iedereen in die tijd beheerst. Hij is goed gekleed, dat kan je wel aan zijn moeder overlaten.

Het is dan ook niet zo gek dat hij vele aanbidders heeft. Het vervelende voor al die meisjes is, is dat Jaap ontzettend verlegen is en doet of hij al die aandacht niet ziet. Hoe groot die verlegenheid is, blijkt uit het volgende verhaal dat hij later vertelt. Hij zat in de Prinsenbioscoop naast een meisje dat kennelijk op iets uit was. Na verschillende pogingen om zijn aandacht te trekken, sloeg zij een been over zijn schoot en bleef wijdbeens zitten. Jaap bleef stoïcijns voor zich uit staren en zij is uiteindelijk maar weggegaan.

Vraag maar niet wat zijn vrienden hiervan vonden en wellicht met het meisje gedaan zouden hebben!

Moeder Mien in haar jonge jaren.

Opnieuw is Berta op slag de weg kwijt. Elke avond moet Greet of een van de andere zusters mee wandelen, in de hoop Jaap te kunnen zien.

Ongezellig is deze route niet, want zoals gezegd de Nieuwe Leliestraat was **de** straat van de Jordaan.

De meeste keren komt zij hem niet tegen. Hij laat zich niet graag in de winkel zien. Soms staat zijn moeder aan de deur.

Zij is een mooie vrouw: groot, gitzwart haar dat, zoals toen mode was, als een ui op haar hoofd is opgestoken. Een koninklijke uitstraling.

Berta is als de dood voor haar. Zij wordt niet voor niets mooie Mien genoemd. Men dacht dat er in het verleden, tijdens de Spaanse overheersing, misschien wel een adellijke voorvader was geweest. Wat misschien nog niet zo gek gedacht was.

Moeder werkt mee in de winkel. Zij kan niet lezen of schrijven, maar rekenen als de beste. Als zij negen jaar is, moet zij al in een dienstje. Het arme kind moet op haar jonge leeftijd met haar kleine handjes de wastobbe doen, de kleden kloppen en andere huishoudelijke bezigheden verrichten. Van school komt niet veel.

Het gezin Alberts heeft drie kinderen. Ook in deze familie waren er twee kinderen overleden. De sterftcijfers zijn hoog in die tijd in de Jordaan. De oudste is Jo, een dochter. Zij heeft reeds twee jongens, Ammie en Jopie.

Jaap wordt, zoals gezegd, stierlijk verwend. Helaas is dat niet bepaald gunstig voor zijn karakter. Later in het huwelijk van Bertha en Jaap kon Bertha hierover meepraten.

Gerrit is de volgende en ligt altijd overhoop met zijn broer Jaap. Het is tussen Gerrit en Jaap nooit echt goed gekomen.

Later zou Gerrit in de bouw gaan werken en trouwen met Sientje, een stille ietwat vreemde vrouw. Al kort na haar huwelijk wordt zij opgenomen in een psychiatrische inrichting.

De keren dat Bertha haar bezoekt is zij doodsbang als zij al die vreemde figuren die haar aanstaren, ziet. Sientje zit op haar knieën in bed voor het raam naar een blinde muur te staren. Sientje knikt naar Bertha en keert zich weer om.

Gerrit, Miep en Sientje.

Zij is uiteraard niet voor niets hier opgenomen, zij doet al zeer vreemd thuis. Als dochter Miep niet snel genoeg gaat eten begint zij haar met een vork te prikken. Als het kind dan in paniek begint te schreeuwen, zegt zij: "Mammie doet je toch niets?" Ook na haar ontslag uit de inrichting zal zij altijd wat vreemd blijven.

Jaap zijn jeugd is onbezorgd. Hij heeft veel vriendjes met wie hij, zoals iedereen in de Jordaan, veel buiten speelt.

Een zeer geliefd spelletje bij de jeugd is, *trek- paard-trek*, er wordt geloot wie het paard zal zijn en een van de jongens gaat dan ergens stilletjes naar boven, bindt een touw om

een poepemmer die op de gang staat en bindt het andere eind van het touw om het middel van het slachtoffer dat verloren heeft. Hij wordt geblinddoekt en de andere jongens verschuilen zich en roepen: "*Trek paard trek!*"

Wat er dan gebeurt, behoeft geen uitleg. De stinkende inhoud valt over de houten trappen en er wordt flink door de betrokkenen gescholden.

Zwemmen is een andere geliefde bezigheid. In de zomer gaan de vrienden naar het Noord-Hollandskanaal om bij de Krijtmolen heerlijk te zwemmen. De kinderen krijgen twee cent mee, één voor een glas water en één voor een scheepsbescuit. Een hard smakeloos ding, maar je doet er lekker lang mee.

De moeders zijn dan een paar uur verlost van de kwajongens. De schoolvakanties duurt ze wat lang.

De wandelingen van Bertha blijven niet onopgemerkt, zij is een mooie meid en Jaap, hoe verlegen hij ook is, begint zich in haar te interesseren en is daardoor opeens meerdere keren in de winkel. Zijn moeder, ook niet gek, heeft het spelletje wel door en probeert het te dwarsbomen, want niemand is uiteindelijk goed genoeg voor haar benjamin. Die houding tegenover Bertha is altijd gebleven. Maar of het nou Pietje of Klaasje was geweest. Voor Mien was niemand goed genoeg. De verkering begint toch en zal resulteren in een meer dan zestigjarig huwelijksleven.

Mien en ouwe Jaap.

Hoofdstuk 8

Het zal nog vier jaar duren eer het tot trouwen komt. Ach, haast hebben zij niet, zij zijn nog zo jong. Jaap zegt zijn baantje op en solliciteert bij de posterijen. Het wordt een vaste aanstelling, heel wat waard in die jaren.

Zuster Annie en broer Cor zijn inmiddels ook getrouwd. Het wordt wat rustiger in het gezin Stet. Opoe sterft en niemand die zich daar veel zorgen overmaakt. Alleen het feit dat de vader van het gezin geen geld in grootmoeders kamer kan vinden, houdt de gemoederen bezig. Een beschuldigende vinger wordt naar een vriend, die dikwijls bij opoe over de vloer kwam, gewezen. Maar bewijzen kan men het niet.

Bertha koopt een fiets, een hele investering en ze is er apetrots op. Zo kan zij met Jaap op de vrije dagen eropuit.

Dora wil ook wel even een rondje fietsen. Maar Dora kennende, zij is zo onverantwoordelijk en gemakkelijk, daar ziet Bertha helemaal niets in. Na veel vijven en zessen en de instemming van moeder, geeft Bertha noodgedwongen toe.

Het duurt lang eer Dora weer terug is van haar rondje. Bertha haar vrees is helaas niet ongegrond want wat blijkt? Dora is op de Rozengracht onderuitgegaan. Zij is met een van de trappers in de tramrails gehaakt die daardoor spontaan is afgebroken. De onverschilligheid van Dora over het gebeurde, doet Bertha haar bloed koken.

Haar verkering met Jaap wordt hechter en zij spreken zoveel als mogelijk met elkaar af.

In het weekend is zij meestal vrij en als het mooi weer is, maken zij tochtjes in de buurt van Amsterdam. In het gras is het heerlijk toeven en natuurlijk kan je daar vrijen zonder dat je bang hoeft te zijn dat er iemand de hoek om komt.

Haar moeder is ook ingenomen met de keuze voor Jaap. Zij ziet hem graag komen.

Ja, er is weinig vertier voor de jongelui. Een bioscoopje pikken of eens een voorstelling in het theater. Maar dat kost toch wel wat geld en je spaart tenslotte voor je uitzet. Dus kom je maar bij elkaar op visite zoals al de jongeren dat doen.

Dat Jaap niet de makkelijkste is, blijkt uit het feit dat hij behoorlijk koppig kan zijn. Uiteraard hebben de twee ook wel eens ruzie en denk nou niet dat dit gelijk uitgesproken wordt. Ze spreken soms een hele week niet met elkaar en als Bertha niet weer begint met praten dan kan het wel eens héél lang duren voordat het weer goed is.

Het is eigenlijk een gekke situatie, hij brengt haar naar huis, neemt afscheid onderaan de trap, blijft nog een poosje zwijgend staan en gaat dan zonder een woord te zeggen naar huis.

Als zus Annie nog niet getrouwd is, ziet zij ook wel wat in die mooie jongen. Als hij afscheid heeft genomen van Bertha, rent zij de trap af om Jaap achterna te gaan. Gelukkig heeft hun vader dit snel in de gaten en steekt daar een stokje voor. Dit zegt wel iets over het karakter van Annie.

De ouders van Jaap besluiten de winkel op te heffen en naar Hilversum te gaan verhuizen. Die ouwe heeft zijn schaapjes op het droge en geen van de kinderen voelt de behoefte de zaak verder te runnen, dus weg ermee.

Veel bewoners uit de Jordaan trekken langzamerhand weg naar de nieuwe buitenwijken die rond het centrum worden gebouwd. Als je een beetje meer te besteden hebt, koop je een huis buiten in een gezonde, mooie omgeving.

Zus Jo is al getrouwd dus moet er een oplossing voor Jaap en broer Gerrit komen.

Jaap die op het hoofdpstkantoor op de Nieuwezijds Voorburgwal werkt, vertikt het om elke dag vanuit Hilversum naar zijn werk te gaan. Besloten wordt dat hij door de week bij zijn zuster Jo zal wonen. Gerrit gaat bij een tante wonen en in het weekend kunnen zij naar Hilversum gaan. Niet dat daar veel van terechtkomt want Bertha is er natuurlijk ook nog. Wel gaan zij dikwijls samen op bezoek in Hilversum en zij is onder de indruk van dat mooie huis en de prachtige omgeving. Op de heide maken zij lange wandelingen.

Stil zitten is niets voor ouwe Jaap en dus verbouwt hij groenten en bloemen in zijn tuin. De dahlia's zijn het mooist vindt Bertha.

Dat de omgang tussen de twee broers niet bepaald botert, bewijst wel het feit dat toen zij een keer samen in de trein zaten op weg naar Hilversum en Gerrit in slaap gevallen was, Jaap hem rustig liet slapen. Zelf stapte hij uit en Gerrit strandde in Utrecht.

Hoe mooi en geriefelijk het ook is in Hilversum, Mien krijgt heimwee en wil terug naar Amsterdam. Zij mist de straat, de mensen en de winkel. Zij heeft daar geen kennissen en vindt het maar niks dat zij haar zoon Jaap zo weinig ziet. Als er een huis op de eerste etage in de Leliestraat vrijkomt, wordt er tot grote vreugde van Mien, weer verhuisd.

In de Bloemdwarsstraat begint ouwe Jaap weer een groentewinkel en hij zal tot aan zijn dood in Amsterdam blijven wonen.

Hoofdstuk 9

Wat niet uitblijft, het is te verwachten, Bertha haar moeder wordt weer ziek en het ziet er niet naar uit dat zij er deze keer nog bovenop zal komen,

Zij wordt verpleegd in het Onze Lieve Vrouwe Gasthuis. De kinderen gaan zo vaak als het kan bij haar op bezoek. De kanker die in haar maag is begonnen, heeft zich dusdanig verspreid dat er geen redden meer aan is.

Aan haar sterfbed zitten alle kinderen om haar heen. Annie is hoogzwanger, haar moeder zal nooit het eerste kleinkind mogen zien, waar zij zich zo op verheugd heeft. Ook vader is aanwezig maar het is opmerkelijk dat als hij aan de ene zijde van haar bed staat, zij haar hoofd omdraait. Spreken doet zij niet meer maar ze geeft duidelijk aan niets meer met hem te maken te willen hebben. Haar hele leven zal wel aan haar voorbij zijn gegaan. Al het verdriet dat hij haar heeft aangedaan ziet zij waarschijnlijk heel duidelijk.

Het is 10 januari, de verjaardag van Bertha en ondanks dat zij niet gelovig is, bidt zij tot God dat haar moeder niet op haar verjaardag zal komen te overlijden. Ach, wat houdt zij van die vrouw, waarom zij!!! 48 jaar is zij nog maar. Drie jonge kinderen die kunnen hun moeder toch nog niet missen.

God belooft haar smeekbede en haar moeder sterft net na twaalf uur op de elfde januari 1925.

Die eerste maanden zijn een hel voor Bertha. Met haar vader heeft zij niet zoveel op, zij ziet in gedachten maar steeds hoe hij haar moeder heeft behandeld en zij ziet ook niet veel verdriet van zijn kant. Kleine Jan daarentegen wordt ziek, zielsziekte noemt de dokter het, hij mist zijn moeder zo erg. Op straat roept een jongen tijdens een ruzie naar hem: **"Je ouwe moer zal je bedoelen!"** Nou, als een buurman er niet was geweest die hen uit elkaar had gehaald weet ik niet hoe het met die jongen was afgelopen.

Annie is inmiddels bevallen van een dochter, Corrie, het eerste kleinkind.

Greet gaat ook uit huis en trouwt niet zo lang erna met ene Bertus. Hij loent een beetje. Zijn werk bestaat uit het bezorgen van staven ijs, voor de ijskasten van restaurants en de rijken. Zij gaan in de Bloemstraat wonen.

Jan en Dries wonen nog thuis. Eens op een zondag wordt de voetbalwedstrijd Holland/België gespeeld. In die jaren de belangrijkste wedstrijd die er is. Het verslag wordt op de radio uitgezonden. Jan verheugt zich er de hele week al op en als hij zaterdagavond naar bed gaat, drukt hij zijn huisgenoten nogmaals op het hart om hem toch maar tijdig wakker te maken. Zogezegd, zo gedaan en voordat de wedstrijd zondags begint, wordt er aan zijn verzoek voldaan. Maar ja, Jan kennende, die gek op zijn bed is, lukt dat niet. Na vele pogingen en driftig schudden houden zij het voor gezien en laten hem maar slapen. Op maandagmorgen roept zijn vader hem om naar zijn werk te gaan. "Ja," roept Jan, "is de wedstrijd al begonnen?" en komt verheugd zijn

bed uit. Groot is de teleurstelling dat hij in plaats van naar de radio te luisteren, naar zijn werk moet. Hij heeft gewoon twee dagen doorgeslapen.

Voor Bertha is de lol er ook af, wat moet zij nog thuis doen? Zij is blij dat zij elke dag op haar werk is. Haar vader legt het met de buurvrouw aan. Ja, mannen die blijven nooit lang alleen. Als Bertha het zo bekijkt, is hij voor de buurvrouw heel wat aardiger dan voor haar moeder en dat alleen al kan zij niet uitstaan.

Inmiddels is zij negentien jaar. Zij heeft zich ontwikkeld tot een mooie vrouw, misschien iets te mollig voor de mode van de jaren twintig. Zij heeft een goed karakter, is begaan met iedereen en heeft een ongekend gevoel voor humor.

Zo zoetjesaan vinden haar schoonouders het wel tijd dat Bertha en Jaap gaan trouwen. Mien heeft zich er maar bij neergelegd dat het Jaap zijn keus is. Er komt tweehoog achter bij Mien en ouwe Jaap een woninkje vrij en zij vinden dat het jonge stel dat maar snel moet nemen.

Het is wel even schrikken voor Bertha, toch nog vrij onverwacht, moet zij de grote stap wagen. Zij is nog zo jong en daarbij wat dat gaat kosten? Later maakt zij altijd de grap, *“Ik ben jong getrouwd, ik was bang dat het verboden zou worden.”*

Maar met de gedachte dat zij nog langer bij die ouwe moet blijven wonen, gaat zij snel overstag.

Haar uitzet is al bij elkaar gespaard, dat is de gewoonte in die jaren. De inrichting van het huisje wordt gelukkig door de ouders van Jaap geregeld. Er komen twee mooie crapauds, dat zijn lage ronde rondom beklede leunstoelen, zeer modern in die tijd, een tafel met vier stoelen, een dressoir en nog wat bijzettafeltjes en natuurlijk een bed. Wat pannen en potten en het avontuur kan beginnen.

11 november 1924 is de trouwdag gepland, veertien dagen daarvoor gaan ze in ondertrouw. Op zich is dat ook een feestelijke dag. Ze gaan met een koetsje de familie en kennissen af om het goede nieuws te vertellen. Overal worden ze onthaald met koffie, gebak en andere lekkernijen.

Je kunt je voorstellen dat je aan het einde van de rit bijna over je nek gaat en geen boe of bah meer kunt zeggen. Het laatste adres is bij zuster Annie en wetend hoe het bruidspaar zich zal voelen, heeft zij geen gebak maar een heerlijk stuk warme worst, een broodje en een borrel. Het gaat erin als koek en zij zijn haar er erg dankbaar voor. Erg zielig is het feit dat kleine Corrie onbedaarlijk blijft huilen. Het arme kind was niet stil te krijgen totdat men tot de ontdekking komt dat Annie, in haar haast dat het bruidspaar zou arriveren, de veiligheidsspeld van de luiers finaal door haar buikje heeft gestoken!

Jaap en Bertha in ondertrouw.

Bruidspaar Jaap en Bertha.

Hoofdstuk 10

Er breekt een nieuw leven aan voor Bertha. Zij werkt niet meer bij de familie Zaalberg. Dit tot groot verdriet van de familie die erg aan haar gehecht is en haar beslist gaat missen. Later als de familie, naar het Gooi is verhuisd, heeft Bertha ze nog menigmaal opgezocht.

De jongste kinderen van de familie Stet komen praktisch elke dag bij Bertha en Jaap: wat hebben zij thuis te zoeken?

De keren dat zij zelf naar haar ouderlijk huis gaat om haar vader op te zoeken, komt zij er met een nare bijsmaak in haar mond van terug. Meestal zit hij gezellig met de buurvrouw met een glaasje drank erbij. Hij is bijna altijd thuis en draagt buurvrouw op handen. Bertha kan dat niet uitstaan. Ze vergelijkt elke keer hoe hij nu deze vrouw behandelt en hoe hij haar haar moeder behandelde.

Het achterhuis waar Bertha en Jaap nu wonen, bevalt haar eigenlijk niet zo goed. Het is niet alleen dat ze helemaal geen uitzicht heeft maar boven haar schoonmoeder wonen is nou ook niet bepaald een voordeel. Wanneer Jaap van zijn werk thuiskomt, is hij verplicht eerst bij zijn moeder naar binnen te gaan en dan kan hij pas naar boven. Moeder stopt hem vol met lekkere hapjes, met als gevolg dat als hij boven komt, hij geen honger meer heeft. Bertha blijft er bij haar schoonmoeder altijd een beetje bijhangen. Gelukkig komt er op nr. 6 een woning aan de voorkant vrij en Bertha weet niet hoe snel zij moet verkassen. Zij kan nu ook zien wat er op straat gebeurt.

Jaap is goed bevriend met Cor, de man van Annie. Zij hebben dezelfde interesses. Zij zitten urenlang te puzzelen om bepaalde problemen te ontrafelen.

Een paar voorbeelden:

1. Hoe kan het dat als je een cilinder vult met water, de inhoud verandert als je de cilinder verandert in een rechthoek? Zij maken er een van karton en vullen die met zand en zijn verbaasd dat het klopt.
2. Op een donkere zolder staat een doos met witte en zwarte sokken. Hoeveel sokken moet je minimaal nemen om een paar gelijke kleuren te hebben.
3. Hoeveel negens tel je van 1 tot 100?
4. Iemand heeft een vijver die hij wil vullen met plantjes. De bewuste plantjes vermenigvuldigen zich per dag. Dus, de eerste dag 1, tweede dag 2, derde dag

enz. Na dertig dagen zou de vijver vol zijn maar dat duurt hem te lang. Hij begint er met twee te planten. Hoeveel dagen minder wordt het dan?

Voor de oplossingen zie de epiloog.

Dries is ook een trouwe gast bij zijn zus. Werk is er bijna niet. Je mag blij zijn als je een baantje hebt. Dries trekt van de steun, je bent verplicht om je elke dag te melden. Een keer heeft hij een fiets gestolen en moet een poosje de gevangenis in.

Bij Bertha is het ook geen vetpot maar Jaap heeft tenminste vast werk. Vaste armoe, zegt men dan. Brieven bestellen is zijn taak, hij verdient daarmee 7 gulden in de week. In de jaren bestonden er nog halve centen.

Er gebeurt in die periode iets waar Bertha vreselijk van schrikt. Haar zuster Dora 'zit in het leven', zoals dat genoemd wordt. De Jordaan is maar een kleine gemeenschap en men weet bijna alles van elkaar. Het gaat als een lopend vuurtje. Dora Stet zit achter het raam in de Geelvinksteeg bij de Singel!!!! Het wordt kijkdag daar en volgens Bertha zal het wel iemand zijn die zelf op bezoek bij de hoeren is geweest want de Geelvinkstraat is niet bepaald in de buurt. Maar het doet haar verdriet dat zij het op deze manier moet horen. In de eerste instantie wil zij niets meer met Dora te maken hebben, maar zij houdt dit niet lang vol. Dora is altijd al haar lievelingszuster geweest ondanks haar onverschilligheid en opvattingen over het leven. Ook Dora mist haar moeder heel erg en Bertha is ervan overtuigd dat als hun moeder nog geleefd had, dit nooit was gebeurd. De mooie kleren en het zijden ondergoed dat Dora voor haar meebrengt, weigert zij. Dit alles gaat naar Annie, die zegt er geen nee tegen.

De radio heeft zijn intrede gedaan. Je hoort zomaar muziek en een stem uit een luidspreker. Voetbalwedstrijden worden uitgezonden. Met muziek heeft men al ervaring maar dat zijn wasplaten die op een pathfoon worden afgespeeld. Die zijn maar aan een kant bespeelbaar en kosten goudgeld.

Jaap zijn vader heeft zo'n pathfoon. Een vierkant kastje met een enorme hoorn erop. Je moet de schijf met een handel opwinden en via een klein naaldje komt er muziek uit. Het is wat als je zo'n apparaat in je bezit hebt. Op zondag gaan de ramen van de voorkamer open en worden er platen gedraaid. Opera gezongen door Italiaanse tenoren: Caruso, Benjamino Gigli, Tito Chippa en nog vele anderen. De burens genieten van die concerten want het is wat anders dan het draaiorgel. Hoewel, dat ook gezellig kan zijn. Bertha heeft menigmaal een walsje gedanst op de kleine keitjes van de Leliestraat.

En nu is er dan radio. Niet dat iedereen er gelijk een in bezit heeft. Welnee, ook dit is heel bijzonder en daarbij moet je wel op het elektrische net zijn aangesloten. De meesten hebben nog gasverlichting en het zal nog wel even duren voordat iedereen hier gebruik van zal kunnen maken. Op bepaalde uren van de dag is er een radio-uitzending.

Jaap heeft de bijzondere taak om op te letten als er een uitzending is. Hij heeft een ontvanger en als er wat misgaat dan moet hij gelijk reageren.

Op zekere dag zijn, zijn ouders op bezoek. Handige Jaap, heeft een soort microfoon op de radio aangesloten met als resultaat dat hij hier doorheen kan spreken en het in de huiskamer wordt ontvangen.

Hij vertelt wat voor weer het is en geeft nog wat overige informatie. Dan gooit hij het over een andere boeg en begint een paar schuine moppen te vertellen. Moppen vertellen op de radio is niet gebruikelijk. Laat staan schuine moppen!

Ouwe Jaap is even stil, sprakeloos en roept dan uit: "Bertha waar is Jaap? Hij moet de omroep op de hoogte stellen, dit kan toch niet! Het is een schande!"

De bewuste omroeper gaat gewoon verder met wat nieuwsberichten. Plotseling wordt het nieuws onderbroken voor een belangrijk bericht dat net binnenkomt:

"Een kwartier geleden kwam bij ons een melding binnen dat op de brug over de Bloemgracht, hoek Bloemdwardsstraat een ongeluk is gebeurd. Een paard dat een verhuishagen trok, ging op de steile brug onderuit en zeilde met wagen en al de Bloemdwardsstraat in. Hij kwam tot stilstand in een groentewinkel aldaar. Het arme dier heeft het niet overleefd net zomin als de winkel. De ravage is groot, einde bericht." Het duurt even tot het tot oude Jaap doordringt. "**Jezus, Mien dat is onze winkel!**" roept hij en in paniek rent hij op zijn klompen de straat op.

Het duurt wel even voordat hij Jaap wil geloven dat het maar een geintje is. Hij kan het aanvankelijk niet waarden. Later heeft hij nog smakelijk om deze grap moeten lachen.

Bertha en Jaap.

Hoofdstuk 11

Ja, het huwelijksleven bevalt Bertha wel. Eindelijk het ouderlijk huis uit, je eigen spulletjes, zij heeft er echt zin in. Zij is een goede huisvrouw, kan lekker koken en goed schoonmaken. Dat heeft zij wel geleerd in de diverse werkhuizen.

Tweemaal per jaar is er grote schoonmaak, voor de Pasen en voor Kerstmis, dat is zo de gewoonte.

Na de Pasen gaat de kachel niet meer aan. Koud of niet want alles is dan schoon. Het vloerkleed wordt altijd met de hand geveegd met wat natte theebladeren erop. Soms wordt het naar de Lijnbaansgracht gedragen en over de brugleuning heen gelegd. Met de mattenklopper wordt het goed uitgeklopt.

Dat alles moet voor tien uur gebeuren want daarna mag er niet meer geklopt worden. Op de grachten bij de rijken zoals haar tante, komt er een firma met een speciale wagen voorrijden. Met een soort stofzuiger worden de kleden en de zware pluche gordijnen gezogen. Die kleden zijn ook te zwaar om zelf naar buiten te brengen.

Haar schoonmoeder heeft volgens Bertha elke week grote schoonmaak. Vrijdags gaan de kleden eruit en wordt al het koper, inclusief de traproeden gepoetst. Zij heeft heel wat koper in huis.

Nou, dat gaat Bertha een beetje te ver. Schoon is ze wel maar je moet niet overdrijven. Toch is er iets dat haar niet lekker zit. Er is iets met Jaap. Wat is er met Jaap? Dat hij niet de makkelijkste is dat weet zij wel. Het is er een met gebruiksaanwijzing, maar de laatste weken is er een verandering: hij negeert haar een beetje. Zij kan hem aanhalen maar het lijkt wel of hij daar niet van gediend is, houdt haar op afstand en in bed raakt hij haar helemaal niet meer aan. Zij bespreekt de situatie met haar zusters en zij komen tot de conclusie dat er een ander in het spel zal zijn. Goede raad is duur en zij besluiten hem te volgen als hij weer eens een keer alleen weggaat. Met zus Jopie gaat zij hem achterna en tot hun verbazing gaat hij het Binnengasthuis in. Niet in een ander huis zoals zij hadden verwacht.

De waarheid is nog erger dan gedacht. Meneer heeft een ordinaire druiper, opgelopen bij een Duitse dienstbode. In die jaren werken er vele Duitse vrouwen bij de rijken. Zij staan erom bekend om het met het liefdesleven niet al te nauw te nemen en het in vele gevallen met de heer des huizes aan te leggen. In dit geval dus met de postbode! Het was een klap in Bertha's gezicht. Ja, hoe reageer je hierop? Zijn excuses en berouw kan zij in de eerste instantie niet aanvaarden. Daarbij komt dat zij stapelgek op die man is en bovendien gaat men in die jaren niet zo snel uit elkaar. Dus.....na enige periode van celibaat en beloften dat dit nooit meer zal gebeuren gaat het leven weer verder.

Voor zus Jopie is inmiddels het huwelijksleven ook begonnen. Zij trouwt met Wim, een jongen die in de familie van Bertha niet al te serieus wordt genomen. Meneer heeft het een beetje hoog in zijn bol, loopt 's avonds in een fluwelen huisjasje, rookt sigaren en.....heeft wat losse handjes. Werken is ook niet bepaald zijn hobby, voelt zich te goed

voor iets zwaarder werk. Maar ja, als je in de steun loopt, moet je soms wel aan het werk en zo wordt Wim ingezet bij het tot stand komen van het Amsterdamse Bos. Nou, dat duurt niet lang. Werken daar is hij niet voor geboren.

Jaap en Cor hebben een nieuwe hobby ontdekt: spiritisme. Gezamenlijk rond de keukentafel, het licht een beetje lager en dan geesten oproepen. Iedereen moet de tafel heel losjes, alleen met de vingers aanraken, zodat er geen druk op de tafel uitgeoefend kan worden.

Zwager Cor begint: "Zo hier een geest aanwezig is, wilt u zich dan manifesteren?" Jopie is kennelijk een medium. Wanneer zij haar hand op tafel legt, gaat zij gelijk onderuit. Als men haar dan een potlood in de hand geeft, gaat zij schrijven. Ook gaat de tafelbroer Jan achterna die in de hoek staat te lachen.

Je moet er maar in geloven, maar het is zo indringend dat de dames niet meer naar de wc durven gaan. De wc bevindt zich, zoals bijna bij iedereen, op de overloop in het trappenhuis. Daarom plassen ze maar op een emmer achter een gordijn. Kleine Corrie ligt in het echtelijk bed en wordt geacht te slapen. Cor roept op zeker moment zeer theatraal: "Ik voel wind" en uit de andere kamer wordt er door kleine Corrie geroepen: "Ik voel regen!"

Een ontspannen lachsalvo breekt los en er wordt nog vaak over dit incident gesproken.

Hoofdstuk 12

Bertha is nu twee jaar getrouwd en er is al het een en ander gebeurd in die tijd.

Het incident met Jaap is wel het dieptepunt geweest maar ja, het leven gaat verder en zij verwacht nu haar eerste kind.

Jaap is in dienst. Hij is gelegerd in Camperduin, aan de kust in Noord-Holland. Bij de marine zit hij en het moet gezegd dat pakje staat hem verdomd goed. Het is nu eenmaal een knappe jongen, petje schuin op zijn zwarte krullen en menig meisjeshart klopt sneller als hij hen passeert. Dat is nou net wat Bertha niet helemaal lekker zit, maar wat kan zij hiertegen doen? Hij moet voor zijn nummer. Dat betekent dat hij in dienst moet. Als je Jaap in zijn hart kijkt, vindt hij het helemaal niet zo erg om in dienst te gaan. Hij heeft maar geen leuke tijd daar.

Het is prachtig weer, het kampement bevindt zich in de duinen. Hij ligt meer te zonnen en is meer aan het zwemmen dan dat hij aan het werk is. Slapen doet hij in een hangmat en slapen doet hij graag. Dat is iets dat Bertha stoort. Thuis ligt hij, als het maar even kan ook te pitten en moet iedereen stil zijn want anders is meneer niet te spreken. Omdat hij zich menig keer verslaapt, moet zij zijn werk bellen en vertellen dat meneer ziek is. Zij belt dan bij de bakker want een eigen telefoon hebben zij nog niet.

Dat zal nog wat worden als het kind wordt geboren, stel je voor het is een janker. Maar ja, dat is dan maar afwachten.

Na enige weken is er bezoektijd voor de nieuwe lichter in Camperduin. Bertha is zielsgelukkig hem weer te kunnen zien, zij mist hem. In gezelschap van zijn ouders, zus Jo en haar man Adam gaan zij een dagje naar hem toe. Het is een hele onderneming in die jaren, eerst de stoptrein naar Alkmaar, dan de boemel naar Bergen, op de bus naar Schoorl en daar overstappen richting Camperduin. De familie maakt er een uitstapje van. Moeder Mien heeft, zoals voor haar gebruikelijk is, het nodige te eten bij zich. Amsterdam nog niet uit of de hardgekookte eieren en krentenbroodjes worden al genuttigd, maar de ravitaillering/bevoorrading voor Jaap zit veilig opgeborgen in een apart mandje want je dacht toch niet dat zij met lege handen bij haar lieveling zou aankomen. Hij zal wel honger hebben, mager zijn geworden haar gehaktballen hebben gemist, dus vetmesten maar.

Het is juli en bloedheet. Het is nog een hele tippel vanaf de bus naar het legerkamp.

Bertha, hoogzwanger heeft er moeite mee en tot overmaat van ramp moet zij plassen. De nood is dusdanig hoog dat zij maar aan de kant van de weg moet plassen. Het gezelschap maakt met de rug naar haar toe een muurtje zodat zij niet gezien wordt. Tot grote pret van de anderen loopt het als een waterval langs het duinpad naar beneden. Zij schaamt zich dood, maar het geeft wel een zeer bevrijdend gevoel. Verderop langs het pad ligt een jongeman, een kleurling denken zij, die zie je niet zo vaak in die jaren. Na een korte groet vervolgen zij hun weg totdat de jongeman roept: "Hé, gaat dat zo, zijn jullie mij nu al vergeten?"

“Verrek, dat is Jaap!” roept zijn vader. Hij is dan ook nauwelijks te herkennen, ziet er geweldig goed uit, slank en bruingebrand. Bertha voelt haar hart een slag overslaan. Zo, die is toch maar van haar.

Het wordt een gezellige dag en ondanks de vermoeiende terugreis is ze blij dat zij haar man weer even gezien heeft, gelukkig komt hij gauw weer thuis.

Jaap, boven 2e van rechts.

Jaap.

De jeugdjaren

Hoofdstuk 13

En nu loopt zij hier in de hitte in de kamer, het zal nu wel gauw gebeuren, hoopt zij. O, God waar is zij aan begonnen? Nou ja, begonnen. Het wordt je zomaar, letterlijk en figuurlijk in je schoot geworpen. Normaal hadden zij nog wel even gewacht. Maar ja, het niet anders: zij wordt moeder.

Wilhelmina, Gerardina Alberts. Roepnaam Miep, 13-8-1926

En nu is het zover, er is een dochter geboren. Het is Berta niet meegevallen, de weeën begonnen in de vroege morgen en de vroedvrouw zei dat het nog wel even zou duren. Men zegt dat de eerste altijd op zich laat wachten en de bevalling wat zwaarder is en de tweede wat makkelijker zal komen. Nou, ze moet er niet aan denken, een tweede! Hoe halen zij het in hun hoofd. Hoewel... pijn vergeet je snel. Zie eens wat zij ervoor terug heeft gekregen.

Vol liefde kijkt zij in het bedje, wat een beeldig kindje is het. Een kopje met pikzwarte krulletjes en gelukkig gezond. Een bruin getinte huid, de burens maken al een grap met de opmerking: "*Het zal wel een kind van Melhado zijn.*" Melhado is een joodse buurman die verderop woont. Maar alle gekheid daargelaten, het is helemaal Jaap, van haarzelf, ziet zij er voorlopig niets in.

Haar schoonmoeder heeft haar bijgestaan en komt elke dag wel even om het huishouden te verzorgen. Je ligt tenslotte veertien dagen in bed, de vroedvrouw doet alleen de baby en de moeder, de rest moet de familie maar opknappen.

Van haar schoonouders hebben zij een prachtige kinderwagen gekregen, zo'n Engelse op hoge wielen. Zij kan niet wachten om ermee naar buiten te gaan en haar mooie dochter aan de gehele buurt te kunnen tonen.

Ze geeft zelf borstvoeding gelukkig heeft zij meer dan genoeg en slapen dat die kleine doet! Zelfs als zij in het badje gaat, slaapt zij, in de meeste gevallen, gewoon door. *Van wie zou zij dat nou hebben???*

Gerrit en Sientje hebben een halfjaar geleden ook een dochter gekregen en die is ook naar Mien vernoemd. Dan zou je toch zeggen dat zij een andere naam moet bedenken, nou vergeet het maar, ook haar dochter moet naar Mien vernoemd worden anders is het oorlog. Maar Bertha verdomt het om haar dochter ook Mien als roepnaam te geven en het wordt Miep, klinkt toch iets moderner.

Trotse Bertha.